

4º *Nexus* hujus scientiae cum aliis ille est, ut quamdiu quis Dei essentiam atque existentiam ignoraverit, vel circa eam erraverit, aliarum scientiarum qualiumcumque ultimo complemento privatus existat, neque ultimam rerum omnium rationem essendi agendive perspicere queat. Quid enim mundi universa machina, quid splendidum istud rerum omnium per gradus suos ordine dispositarum aedificium, si forniciis tandem conclusura deficiat, si creationis inquam totius causa una efficiens, exemplaris, finalis ignoretur?

5º *Excellentia* exinde apparebit hujus scientiae. Sive enim *objectum* cogites, nobilissimam illam ac praestantissimam existentiam; sive *certitudinem cognitionis*, qua nulla naturalis major, quum providus Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum; sive *suavitatem contemplationis* circa Eum a quo omne datum optinuum et omne donum perfectum; sive *utilitatem* ac *necessitatem* ascensionis ad primum principium et finem ultimum nostrum, ne pecudum instar casu vivere, appetitu trahi, moribus destitui, fato mori videamur; altissimum istud studium esse, atque inter omnes scientias sedem facile principem occupare, necesse erit fateamur.

6º *Media* hujus studii experimentalia jam immediata nulla sunt, non enim animalis homo percipit, sed rationalis tantum attingit quae rationis altissima sunt. Verumtamen ita Bonitas divina disposuit omnia ut ex visibilibus ad superna gradus sit facillimus. Media igitur ea omnia erunt quae libris praecedentibus observavimus atque conclusimus, ex quibus ratiocinio naturali unitatem finis et auctoris concludamus.

7º *Methodus* in hoc libro, ut a notis ad ignota ducat, vix alia excogitari posse videtur, quam ut tota tractatio circulo regressivo, a creaturis orta, ad existentiam creatoris surgens, ipsius deinde essentiales proprietates atque naturam intuens, activitatem postea essentialem et internam vitalem concludens, tandem activitatem etiam ad extra considerans, effectus eorumque essentiales modos ad Deum relativos concludat, atque ita ad creaturas novo lumine ac sublimiori conspectu agnoscendas nos reducat. — Sed et illud notare juvat, nullo pacto nobis in animo esse, quaestiones nonnullas, easque satis subtiles et arduas, diuturnum tempus absumentes, atque apprime inutiles, quales apud multos auctores passim inveniuntur, ac praesertim quo tractantur loco, disputare; sed aut omnino omittere aut alio ordine facilius, brevius pro suo valore solutas ostendere. Quis enim tolerandum rationabiliter ducat, antequam existentia et essentia Dei ostendantur, praeviis discussionibus immorari nos, *an Dei existentia demonstrari possit, et quibusnam argumentis; quo conceptu nobis exhibeatur essentia Dei, et quomodo is efformandus sit?* Neque enim ista demonstrari debent praevie, sed ex facto ipso constabunt, neque demonstrari imo possunt praevie, sed sequentes quaestiones jam solutas supponunt. Nos igitur, multo efficacius ac brevius, primo ostendemus de facto existentiam Dei, cuius rei argumenta varia perpendemus; quae si fuerint ineluctabiliter stringentia, ipso facto liquidissime patebit existentiam Dei demonstrari posse, et quidem illis demonstrandi viis. Deinde ex iisdem argu-

mentis, ea quae implicite continebantur explicite exponentes, Dei essentialia attributa analyticē demonstrantes, ipso facto talem *Dei essentiae conceptum comparabimus* qualis nobis in praesenti nostra conditione possibilis est.

8º *Divisio* igitur hujus libri ex iis quae modo diximus naturalis illa deducitur, ut sit

- Caput 1. De Dei existentia.
- Caput 2. De Dei essentia.
- Caput 3. De Dei operatione ad intra.
- Caput 4. De Dei operatione ad extra.

CAPUT I.

DE DEI EXISTENTIA.

Omissa igitur sicut in prooemio monuimus praevia omni alia quaestione, agendum nobis nunc erit de existentia ultimae causae totius rerum universitatis ex praecedentibus libris cognitae. Et primo varias demonstrationes hujus existentiae perlustrabimus, quarum alteras efficaces, alteras invalidas esse ostendendum suscipiemus; deinde eorum opiniones attingemus, qui vel demonstrationis necessitatem ideo negent quia Dei existentiam ut evidentem et intuitive notam existentem, vel ipsam Dei existentiam negant, vocanturque athei. Sit ergo.

- Quaestio 1. De argumentis validis existentiae Dei.
- Quaestio 2. De argumentis invalidis.
- Quaestio 3. De nostra cognitione Dei existentiae.

QUAESTIO 1.

De argumentis validis existentiae Dei.

Varia proponimus argumenta tanquam valida; non tamen omnia tanquam aequalis facilitatis pro omnium etiam minus eruditorum hominum captu. Alia nimur ex obviis factis experimentalibus, *ut existentibus*, hauriuntur, atque aliquam quidem, non autem valde acutam attentionem requirunt; vocanturque argumenta *physica*. Alia ex iisdem obviis factis cuique notis, *ut essentiis*, hauriuntur, et acutorem mentis aciem requirunt ac praeparatam attentionem ad philosophicas analyses; vocantur illa argumenta *metaphysica*. Alia denique ex ipsius *humani generis* agendi, cogitandi, volendi, patiendi modo communi naturali depromuntur: haec obvio cuique homini apta sunt, sed aliquam requirunt reflexionem attentam, multam presupponunt bonam fidem; ac propterea dicuntur argumenta *moralia*.

- Articulus 1. Argumenta physica.
- Articulus 2. Argumenta metaphysica.
- Articulus 3. Argumenta moralia.

ARTICULUS 1.

Argumenta physica.

Propositio 1.

Causa efficiens mundi formatrix male assignatur casus vel series infinita causarum.

Stat. quaest. 1) Primum argumentum existentiae Dei erit ex ipsa existentia tantae naturarum varietatis deducendum. Quomodo enim cumque vel quis naturas rerum varias explicare intrinsece, sive per motuum proportionumque diversitatem in atomis vel viribus simplicibus, sive per formas substantiales diversas in materia, hujus tandem diversitatis causa efficiens requiritur, quam (sit haec conventio) formatrixem vocamus.

2) Plures variae opiniones sunt quae factum sine existentia Dei conentur explicare: ideoque ne longius atque intricatius per multas partes subdividendum appareat argumentum, rem dividimus, refellimusque adversas negationes per duas propositiones praealias, antequam propositione tertia nostram offerimus probationem.

3) Respondent materialistae multi principium causalitatis negantes generationes et corruptiones rerum non aliud esse nisi fortuitas (sine causa) mutationes materiae (atomorum).

4) Respondent *alii*, principium causalitatis concedentes, ens quodlibet rationem sui sufficientem habere in ente aliquo priore, et ita deinceps in infinitum, nam in hac serie semper eamdem esse singularum causarum necessitatem et efficaciam. Hinc singula entia esse contingentia, sed totam seriem esse necessariam et aeternam causarum causantium et causatarum.

Prob. 1^a pars (non casus). 1° Principium causalitatis est universale et analyticum (cfr. ontol.); *e.* valet etiam de mundi origine.

Prob. 2° Inductione universalis novimus, res naturales nunquam active se disponere ad aliquod opus artificiale constituendum; sed in hoc se passive habere sub influxu alicujus causae efficientis efformantis; *a.* in fabricatione mundanae diversitatis naturarum non magis quam ad opus artis humanae active est disposita materia; *e.*

Ad min. Inter formas naturales est: a) maxima diversitas, b) maxima fixitas specierum et stabilitas proprietatum, c) constans rerum activitas tum efficiens tum finalis.

Prob. 2^a pars (non series infinita). 1° Existere non potest series nisi supponatur causa alia extra seriem posita; *e.*

Ad antec. 1) Id quod cuilibet membro seriei est essentiale non potest toti seriei non convenire; *a.* esse contingens, existere vi alterius entis efficientis, per se esse insufficiens ad existendum, cuilibet membro seriei essentiale est; *e.*

2) Unaquaque causa in hac serie esset suo effectui causa *fiendi*, cessans postquam effectus productus est; *a.* ita non habetur causa *essendi*, de qua hic quaeritur; *e.*

ad min. Totum esse rerum naturalium est contingens, nec potest manere idem constans quoad essentiam nisi quatenus a causa sustinetur; *e.*

Prob. 2° Posita causarum serie infinita, haberetur numerus actu infinitus; *a.* is repugnat; *e.*

Objic. 1° A sensu distributivo ad sensum collectivum non valet illatio; *a.* contra sensum collectivum (seriei infinitae) arguitur a sensu distributivo (natura singularum causarum); *e.* — *R. d. maj.* ad sensum collectivum formaliter, seu reduplicative sumptum (i. e. ad id quod in collectione, vi ipsius collectionis adsit, quod in singulis non esset), *c.* materialiter, seu denominative sumptum (i. e. ad id quod in collectione sit, quia singulis essentiale est, neque eis potest non inesse, sive collectis sive dispersis), *n.* — *c. d. min.*

Objic. 2° Primum est illud, ante quod non est aliud; *a.* ante omnem causam est alia causa; *e.* prima causa cogitari nequit. — **Prob. min.** Omnis causalitas (actio) est mutatio; *a.* omnis mutatio supponit actionem a qua sit profecta; *e.* — *R. tr. maj.* — *n. min.* — *ad prob. min.* : *d. maj.* in ente quod transit de potentia in actum, *c.* quod est actus purus, *n.* — *c. min.*

Objic. 3° Series causarum sine aliqua causa ultima est possibilis; *e.* a pari series sine aliqua causa prima. — *R. c. antec.* — *n. cons. et parit.* (series sine causa ultima nequit esse actu infinita, sed finita crescens, et habet causam adaequatam in sua causa prima necessaria).

Objic. 4° In hac serie singuli termini sunt possibles; *a.* collectio hanc singulorum possibilitatem non tollit; *e.* — *R. d. maj.* distributive sumpti, *c.* collective, *sd.* si sumitur collectio finita, *c.* actu infinita, *n.* — *c. d. min.*

Objic. 5° Saltem concipi potest collectio (etsi finita) cujus singuli termini se mutuo in orbem producant; *a.* ita nulla requiritur causa extra hanc seriem; *e.* — *R. n. maj.* (prius est esse quam agere; *a.* hic prius ens ageret quam esset; nam : A produceret B, B produceret C, C produceret A; i. e. A produceret B, et per B produceret C, per C produceret seipsum; i. e. produceret antequam produceretur, et quam esset).

Propositio 2.

Causa efficiens mundi formatrix male assignatur evolutio materialis, vel anima mundana, vel evolutio logica, vel conceptus aseitatis.

Stat. quaest. 1) Secundum plures materialistas recentiores: *a.* nec materia sine viribus, nec vires sine materia possunt concipi; sunt proin indissolubiliter unitae, — *b.* estque materia improductibilis et indestructibilis, — *c.* ac proinde ejus vires sunt pariter improductibiles, indestructibiles, aeternae, — *d.* talis materia necessario est determinata ad operandum, — *e.* et ita seriem motuum et transformationum indefinitam efficit, — *f.* et seipsam progressive evolvit in mineralia, vegetantia et animantia.

2) Secundum *hylozoistas*: a) insidet materiae anima ei indissolubiliter conjuncta, eamque totam pervadens, — b) quae necessario et caeco naturae impulsu vires sibi inditas ab aeterno evolvit, — c) evolutione modo progressiva, modo regressiva, secundum leges certas, varias efformat naturas. — Hanc animam veteres *Stoici* dicebant intelligere, et agere necessario sed non caece.

3) Secundum *hegelianos* diversitas naturarum necessario processu logico evolvitur ex ipsa idea entis.

4) Secundum *pantheistas* mundus est ens a se et infinitum.

Prob. 1^a pars (evolutio). 1° Falsum est primum suppositum: vires concipi non posse nisi in materia; nam vis dicit principium activitatis; a. principium activitatis potest concipi sive in materia sive in non materiali; e.

2° Falsum est materiam necessario se in varias formas evolvere, nam: materia secundum se est in potentia ad varias formas ut actus suos recipendas; a. absurdum esset dicere, ipsam potentiam esse causam productivam adaequatam sui actus (sibi daret quod non habet); e.

Prob. 2^a pars (hylozoismus). Illud sistema omnia eadem absurdum congerit quae ostenduntur in systemate evolutionis materialis, et in systemate monismi pantheistici; e.

Prob. 3^a pars (evolutio logica). Haec evolutio, ut est in syllogismo, a) ab omni contingentia horret (sequitur necessario consequens); — b) a procreanda conclusione nunquam arceri potest; — c) nihil in se continet quod per accidens fiat et fortuito; — a. evolutio mundi talis non est; e.

Prob. min. a) Mundus et varietas formarum in eo, est contingens, non absolute necessarium; — b) causae multae impediri possunt ne effectus producant, et si producunt non ita sequitur effectus ut absolute repugnet non sequi; — c) multa fiunt per accidens: propter concursum duarum causarum mutuo independentium, v. c. si carbonium a planta absorbetur, si planta a bruto destruitur; vel propter defectum virtutis in causa; vel propter indispositionem materiae.

Prob. 4^a pars (conceptus aseitatis). Ens a se, absolute necessarium, est realissimum, infinitum, absolute immutabile, simplicissimum (cfr. ontol.); a. talis non est mundus et diversitas formarum in eo; e.

Propositio 3.

Existencia Dei, ut causae efficientis formatrix mundi, probatur ex existentia varietatis naturarum.

Stat. quaest. 1) Sensus est: causam mundi debere aliquod ens esse extra ipsum mundum, reale existens, quod eminenter omnes mundi formas in se habeat.

2) Ut probetur *Deus personalis*, sufficit probare substantiam intelligentem a qua reliquae naturae originem trahant; nam illam substantiam fore completam et in se subsistentem, i. e. personam, intelligitur per se.

Prob. 1° Causa mundi formatrix, nec casus, nec series infinita causarum causatarum et causantium, nec evolutio materialis, nec anima mundana, nec evolutio logica, nec aseitatis conceptus potest esse; a. praeter haec non aliud manet excogitabile nisi ens a se extramundanum, realiter existens; e.

Prob. 2° Variae mundi essentiae tales sunt ut: a) contingentes quidem de se sint, et proin per se ipsas non magis esse et perseverare exigant quam non esse vel desinere; — b) perseverent tamen singulae species indesinenter, et constanter eadem, necessitate aliqua naturaliter indita; — a. unica ratio sufficiens existentiae talium essentiarum, est causa aliqua quae ipsa sit ens necessarium, a se, habens eminenter omnes illas essentias, influens illas formas in materia, et continuo influxu illas sustentans; e.

Coroll. Ergo quum inter varias illas naturas etiam natura rationalis inveniatur, causa mundi formatrix, Deus, ut etiam istam naturam eminenter possideat, debet esse summe intelligens natura, ac proinde personalis.

Objic. Mundus est opus finitum; a. effectus finitus non requirit causam infinitam; e. non probat existentiam Dei. — R. c. maj; — d. min. immediate, tr; mediate, n; — d. cons. Dei ut causae primae, n; ut infiniti, sd. non probat explicite et immediate, c; non probat implicite et mediante hoc alio conceptu quod Deus est causa prima, n. (sed de infinitate Dei cfr. infra).

Propositio 4.

Causa efficiens mundi ordinatrix male assignatur casus, vel necessitas naturae.

Stat. quaest. 1) Alterum argumentum physicum existentiae Dei erit ex admirabili ordine mundi ducendum. Viget enim constans universalis ordo inter varias rerum naturas; quem materialistae alii ex mero casu, alii ex fatali necessitate activitatis naturarum explicatum sine extramundana causa ulla volunt.

2) Sicut in praecedenti argumeto, rem dividimus in duas propositiones: negativam alteram, alteram positivam.

Notiones. 1) *Ordo* est unitas in multitudine et varietate, fundata in multorum relationibus. — In mundo est inter varias formas seu naturas *ordo splendens* (pulchritudo) valde compositus, tum *staticus*, tum *dynamicus*, sive *harmonicus*, sive *finalis* (de his cfr. omnino ontolog.).

2) *Ordo* mundi non unice, sed maxime splendet quatenus *finalis* est. Et quidem finis *operantis* minus nunc inspiciendus est, nam minus clarus immediate appareat, et quaeritur utrum operans existat; sed ad finem *operis* nunc attendimus. Est autem:

finis — — — id propter quod aliquid fit (cfr. ontolog.).
 operantis — — id in quod actio efficiens, vel opus effectum, *ex intentione agentis* dirigitur; i. e. bonum cuius assequendi gratia operatur suum opus, v. c. lucrum artificis.
 operis — — id in quod actio efficiens, vel opus effectum, *natura sua* dirigitur (abstrahendo num ipse operans hanc directio- nem advertat et velit).
 extrinsecus, ipsum ens cuius intuitu fit actio, v. c. rex cuius statua sculptur; vel ad quod ipsum opus effectum tanquam medium ordinatur, v. c. ornatus horti ex floribus plantatis.
 intrinsecus, ipsa perfectio operis, ad quam hoc opus de se tendit, v. c. terminus intrinsecus actionis, vel perfectio operis effecti quam hoc opus sibi acquirat, puta vegetatione, motu, etc.

Prob. 1^a pars (non casus). 1° Etiamsi supponatur casu aliquo omnes atomos materiales in hunc complicatissimum ordinem mundi concurrisse, non tamen poterant in his mutuis relationibus stabiles manere; a. ita ordo casu ortus perseverare non poterat; e.

Prob. maj. Propter perpetuam resolutionem aggregatorum in sua elementa ultima, deberent casu atomi in easdem formas omnes et solas, semper, infinites, constanter recurrere; a. propter jugiter variantes motus et relations inter atómos, hoc erat impossibile; e. (cfr. logic. de calculo probab. et de certitud.).

Prob. 2° Ut efformaretur casu ordo mundi, debuissest firmiter permanere quisque ordo minus complicatus elementorum, ut ex talibus aggregatis casu deinceps efformari potuissent ordines complicatores, et tandem complicatissimus ordo mundanus; a. haec perseverantia erat impossibilis, ob motus varios et solutiones continuas; e. ne ad brevissimum quidem tempus potuit casus ordinare mundum.

Prob. 2^a pars (necessitas caeca). Ut materia caeco nisu ordinem producat, supponunt adversarii: a) in singulis vel minimis particulis insitas esse, saltem seminaliter, vires elementares, vegetativas, sensitivas, intellectivas; — b) primo prodiisse in actu vires elementares, dein sub propitiis adjunctis, i. e.: sub apta resultantia virium elementarium, ordine prodiisse in actu, modo in his, modo in illis particulis, primum vires vegetativas, dein sensitivas, dein intellectivas; — a. haec sunt absurdā; e.

Prob. min. Propria illa adjuncta, aut supponuntur jam vigere ante omnem actionem particularum in se invicem, aut paulatim adduci ex saepe diversificato concursu particularum; — a. *si prius*: ordo non explicatur ex activitate, etiam necessaria materiae, sed aliunde supponitur adesse; — *si posterius*: ordo non ex necessitate naturae, sed ex casu oritur et pergit (nam particulae semper ab invicem solutae variis motibus actae, non de se eadem adjuncta conservabunt vel iterum producent, sed novo casu favente); e.

Objic. 1° Fieri casu potest ut quaedam accipient similitudinem operum

intelligentiae; e. ex ordine non probatur causa intelligens. — R. d. *ant. casu*, i. e. sine ulla causa, n; i. e. ex causis quae illum effectum non intendunt, *sd.* et possunt facile distinguiri a vere formaliter ordinatis, c; secus, n. (cfr. ont.).

Objic. 2° Fortuitae atomorum conjunctiones (vel materiae modificationes) tempore infinito, possibles omnes combinationes efficere debent; a. inter eas est etiam haec rerum universitas; e. — R. a) *n. maj.* — R. b) *tr. maj.*; — d. *min.* inter omnes intrinsece possibles, c; extrinsece, *sd.* spectata virtute causae intelligentis, c; secus, n.

Objic. 3° Ut explicetur mundi ordo et ortus, nihil aliud necesse est supponere nisi vires quas materia habet. — R. d. supponendo insuper materiae existentiam, et vires constitutas, definitas, dispositas, directas consilio supremae intelligentiae, c; secus, n.

Inst. Ignotum est quoque vires materiae pervenire possint. — R. d. sub directione supremae intelligentiae, c; materiae per se, n.

Objic. 4° Posita existentia mundi, natura universa est auctor omnium effectuum. — R. d. immediate, *tr.*; mediate et ultimatum, n.

Propositio 5.

Existentia Dei, ut causae efficientis mundi ordinatrix, probatur ex admirabili ordine mundi.

Prob. Mirabilis existit in mundo ordo complicatissimus sed unus, tum staticus, tum dynamicus, et quidem harmonicus, sed praesertim finalis, isque constans, et rebus intrinsecus simul et extrinsecus; — a. 1) in talem ordinem materia nec casu nec caeca necessitate se disponere poterat; — 2) talis ordinis causa unica adaequata esse debet et intelligens; — 3) causa haec debet esse ens extramundanum et independens; e.

Ad maj. 1) Comparanda sunt hic inter se facta plurima particularia et minima, legesque universales naturales; quae omnia nos docent v. c. mineralogia, crystallographia, chemia, geologia, botanica, zoologia, physiologia, mechanica, physica, astronomia, meteorologia.

2) Constat maxime quam admirabilis sit ille ordo, si attenditur a) ejus amplitudo (numerus et varietas relationum), — b) ejus perfectio (perfecta relationum consensio), — c) ejus constantia (relationum perseverantia), — d) ejus simplicitas (simplicissimis materiae viribus et legibus physicis contentae relationes), — e) ejus contingentia (nec res ordinatae, nec ipse ordo et relations, sunt absolute necessariae vel immutables).

Ad min. 1 part. ex praecedentibus.

Ad min. 2 part. (causa unica, intelligens). Causa talis ordinis ea esse debet quae valeat tantam diversitatem, imo contrarietatem finium particularium et naturarum in unitatem totalem redigere; a. talis causa non nisi una et intelligens esse potest; e.

prob. min. a) *Causae plures suas haberent naturas proprias diversas et ope-*

rationes ac fines particulares diversos; *e.* aut non concurrerent in unitatem totalem, aut ad hoc deberet dirigi ab alia causa generaliore una, quae jam esset causa mundi ultima una.

b) Causa una *non intelligens*, influxum suum unum in plurimas naturas et operationes non posset diversificare sapienter, in ordinem tam mirabiliter complexum; *e.* aut ordinem mundi non produceret et conservaret, aut ad hoc ab alia causa superiore duceretur intelligentie.

Ad min. 3 part. (extramundana, independens). In mundo fiunt et pereunt perpetuo alia et alia entia, ita ut mundus perpetuo mutetur, maneat tamen perpetuus ordo idem in his mutationibus; *a.* talis ordinis nequit esse causa nisi extramundana et independens; *e.*

ad min. a) Causa *intramundana* esset aut aliqua natura particularis, aut omnes naturae mundanae simul sumptae; — *a. si primum*: ejus influxus erit huic naturae proportionatus, et jam non ordo erit universalis, nec mutationes mundanae erunt constantes ac singulis naturis proportionatae; — *si secundum*: jam ipse ordo erit sui ipsius causa, et aut absurdum quid dicitur, aut reddit tota quaestio non soluta; *e.*

b) Causa *dependens* aut dependeret ab aliqua natura vel adjunctis intramundanis, aut ab aliquo ente extramundano; *a.* ita non ipsa est causa, sed illud aliud sive intra sive extra mundum existens; *e.* (N. B. agimus de causa independente in *causando*; an etiam independens in *essendo* sit, non explicite ex praesente argumento sequitur).

Objic. Notio causae debet esse fixa, ut possit dici causa talis effectus; *a.* hic notio causae est vaga et indeterminata; *e.* — *R. d. maj.* antecedenter ad effectum, et quoad nos, *n.*; consequenter, *sd.* debet tribui tanta vis quae sufficiat ad effectum, *c.*; debet excludi major vis, *n.*

Inst. Atqui sic ex ordine mundi non potest inferri existentia entis summe perfecti. — *R. d.* immediate, *tr.*; mediate, *n.*

Inst. Si auctor esset perfectissimus, mundus esset perfectissimus; *a.* non est; *e.* — *R. d. maj.* perfectione absoluta, *n.*; relativa, *c.*; — *c. d. min.* (cfr. infra).

Propositio 6.

Existentia Dei, ut cause efficientis mundi creatricis, probatur ex existentia corporum materialium mundanorum.

Stat. quaest. 1) Tertium argumentum physicum ex ipsius materiae mundi existentia (sive haec dicatur esse atomi, sive materia prima peripateticorum) deducit necessitatem creationis et creatoris.

2) Creatio differt ab eductione et factione, eo quod *educitur* nova forma ex potentia praecedentis materiae; — *fit* nova substantia, seu novum compositum, praecedentis compositi mutatione; — *creatur* novum ens quoad totam suam entitatem adaequate sumptam, non ex aliquo praecedente; est ergo terminus a quo: nihil, seu non ens simpliciter; terminus ad quem: ens totaliter

sumptum; unde *creatio* definitur: productio ex nihilo sui et subjecti; dum *eductio* est: productio ex nihilo sui et ex potentia subjecti; *factio* autem: productio ex nihilo sui et ex mutatione subjecti.

3) Praescindimus hic a quaestione: utrum solus Deus possit creare, an potentiam creandi possit alteri communicare; seu utrum Deus sit causa creatrix mundi immediata an forsitan mediata.

4) Ad facilitatem probationis, sint duae partes: *a)* materia mundi habet causam efficientem; — *b)* haec effectio fuit per creationem proprie dictam.

5) Intelligitur causa saltem natura prior effectu suo, etiam abstracto nunc a facto vel possibilitate creationis *ab aeterno*.

Prob. 1^a pars (habet causam). Materia mundi aut est ens a se, aut ens ab alio; *a.* non a se; *e.* (cfr. ontolog.).

Prob. min. Ens a se est absolute necessarium, infinite perfectum, absolute immutabile; *a.* materia mundi non est *necessaria*, nisi in sensu composito suae existentiae et hypothetice ac physice; non infinite *perfecta*, sed per formas varias, tum substantiales, tum accidentales usque perficienda; non *immutabilis*, sed multas diversas formas subiens, perpetuas mutationes; *e.*

Prob. 2^a pars (per creationem). Effectio materiae debuit esse aut ex substantia ipsius causae efficientis (per emanationem), aut ex praecedente materia increata (per factioem), aut ex nihilo; *a.* non duo priora; *e.* tertium.

Prob. min. 1 part. (non emanatione). Haec causa, ens a se, est absolute immutabilis, indivisibilis, incorruptibilis; *e.* non potest ex sua substantia efficer materiam, nisi seipsam evolvendo in eam, et jam habemus pantheismum emanasticum qui potius in immanentem abit; *e.* (cfr. cosmolog.).

Prob. min. 2 part. (non factioem). Quaestio est de productione primae materiae; *e.* si supponitur praecedens alia materia, nihil explicatur, sed manet integra quaestio, vel reddit prior pars hujus propositionis: an ipsa haec praecedens materia sit ens a se.

Objic. 1° Ex nihilo nihil fit! — *R. d.* ex nihilo ut ex praecedente subjecto, *c.*; ut a termino a quo, *sd.* factio vel eductione, *c.*; creatione, *sd.* a causa prima, *n.*; ab aliis causis, *c.*

Objic. 2° Omnis actio suum habet terminum intrinsecum, qui est passio alterius; *a.* ut habeatur passio alterius praesupponitur hoc alterum ut subjectum; *e.* — *R. d. maj.* omnis alia praeter creationem, *c.*; etiam creatio, *n.*; — *tr. min.*

Objic. 3° Teste experientia nihil unquam materiae producitur, vel annihilatur; *e.* materia producibilis vel annihilabilis non est. — *R. d. ant.* de facto physico nunc, *c.*; de facto olim vel postea, *n.* (horum experientiam non habemus, neque ex experientia facti praesentis ad existentiam facti praeteriti vel futuri potest arguere inductio, nisi hoc factum sit rei *essentiale*: tale hic non est); — *d. cons.* efficientia causarum mundanarum, *c.*; causae primae mundi, *n.*

Objic. 4° Materia produci non valet nisi a vi aliqua extra materiam existente; *a.* talis vis conceipi nequit; *e.* — *R. c. maj.* — *n. min.* vel *d. min.*